

13. НОВЕМБАР 2008.

Ђуро ТОШИЋ
**ФРАГМЕНТИ ИЗ ЖИВОТА
ХЕРЦЕГА ВЛАТКА КОСАЧЕ**

Послије очеве смрти (1466) херцег Влатко највећи дио времена проводи у Херцег Новом, гдје се по други пут жени унуком арагонског краља Алфонса V Маргаритом Марзано (1474) и заснива нову породицу. Тамо, заједно са зетом Иваном Црнојевићем, подиже цркву св. Стефана која крајем септембра 1475. из непознатих разлога завршава у рушевинама. Не заборавља ни своју властелу, браћу Костањиће, већ им (у августу 1475) потврђује село Дрвеник с Перуном и прима их у «вјеру господску».

Крајем 1481. предаје дио новске тврђаве Турцима и, уз извјесне брачне трзавице, напушта своју «резиденцију» у Новом. Од почетка 1481. до краја 1486. године живи у дијелу хумске земље у којем су некада боравили Косаче и Влатковићи. Изненада прелази преко Цетине у Пољица и доспијева на млетачку територију, гдје, уз рјешавање исплате неких старих дугова, проводи суморне дане на подручју пољичке жупе. Одатле га, због недоличног понашања неких чланова његове пратње, заувјек протјерује сплитски провидур Fantono Corpio. Суочен са мноштвом животних проблема, доспијева на острво Раб, о чему и данас свједочи назив рта Косача. Уживајући благонаклоност домаће властеле Црноћића дочекује и смрт на Рабу. Иза себе оставља удовицу Маргариту, која се убрзо нашла у «брачном загрљају» чувеног млетачког капетана Марка Лоредана и више мушких и женских потомака. Најмлађи међу њима, син Јован, након стицања пунољетства бива уврштен у редове млетачког Великог вијећа и настаља да живи у Венецији.

27. НОВЕМБАР 2008.

Марица МАЛОВИЋ ЂУКИЋ
**ПЕТАР КАТЕНА,
КОТОРСКИ ВЛАСТЕЛИН И ТРГОВАЦ (14. ВЕК)**

На основу објављене и необјављене архивске грађе из Которског и Дубровачког архива и литературе приказан је живот и рад Петара Катене као пример пословног човека карактеристичног за Приморје у позном средњем веку. Истакнуто је ступање Петара Катене на пословну и јавну сцену у Котору; те успешно трговачко и кредитно послова-

ње са својим сународницима и најближим суседима (пре свих Дубровчанима, затим Улцињанима, Скадранима, Драчанима) и трговцима из Венеције и других места у Италији (Фиренце, Осима). Улагање стеченог капитала истовремено, у разгранате трговачке и кредитне послове и непокретну имовину (куће и земљу) у Котору, Дубровнику и Србији. Учешће у јавним делатностима у Котору (судија и аудитор) и црквеном животу (херидитар цркве св. Бартоломеја). Породичне прилике и имовно стање. Специфичност односа (кредитни послови) између которске општине с једне и најистакнутијег Которанина Петара Катене, с друге стране. Привредна и друштвена делатност овог познатог которског трговца послужила је као основа за проучавање друштвено-економске историје Котора у првој половини и средином 14. века.

11. ДЕЦЕМБАР 2008.

Недељко РАДОСАВЉЕВИЋ
**ЈОАКИМ, УЖИЧКО-ВАЉЕВСКИ
МИТРОПОЛИТ (1767-1793/94)**

Митрополит Јоаким први је архијереј кога је на чело Ужичко-ваљевске митрополије након укидања аутокефалности Пећке, поставила Васељенска патријаршија. По народности Грк, Јоаким је пример да је уобичајена слика о митрополитима које је у српским епархијама постављала Васељенска патријаршија као личностима већином недостојних својих високих духовних чинова, у великој мери стереотипна. На челу своје митрополије Јоаким је провео 26 година, у ком периоду је дошло до велике обнове црквеног живота у њој, као и у целом Београдском пашалуку. Са српским свештенством и монасима, али и са кнезовима и кметовима, одржавао је веома добре односе, о чему сведоче бројни примери. Ни један савремени српски извор не спомиње га у негативном светлу, иако је некад и оштрим мерама заводило ред и отклањао безакоње. Када су неки од монаха из његове митрополије узели учешће у извиђачким операцијама хабзбуршке војске 1783. и 1784, вероватно је знао за то, али их није спречавао у томе. Српски језик је добро савладао, и на њему комуницирао са народом, а исправе из његове канцеларије углавном су биле српске ћирилске провенијенције, и веома су палеографски, дипломатички и сигилографски занимљиве за истраживања. Након последњег хабзбуршко-османског рата 1788-1791. старао се да окупи свештенство и народ, поврати пренете ствари из Хабзбуршке монархије, и помогне обнову цркава. У свештенички чин рукоположио је бројне познате личности. Боравио је у владичанском конаку у Ваљеву све док он

није страдао у пожару 1788. Након рата, 1791. или 1792, конак је пренео у Шабац. Цео живот провео је скромно, и иза себе оставио само нешто мало ствари, пре свега црквене одежде и књига, које су се касније такође нашле у Хабзбуршкој монархији. Умро је природном смрћу, а на челу Ужичко-ваљевске митрополије наследио га је митрополит Данило I.

25. ДЕЦЕМБАР 2008.

Ненад МИЛЕНОВИЋ
**ПРОМЕТЕЈИ НАДЕ:
ИДЕЈЕ ПАЦИФИЗМА У СРБИЈИ ДО 1914.**

Носиоци идеја пацифизма у Србији пре Првог светског рата били су припадници политичке и интелектуалне елите. Они су на тај начин били посредници у трансферу западно-европских идеја о општем миру, разоружању и арбитражи у друштвени и политички амбијент Србије. Приврженост овим идејама била је израз јасне тежње да се демократизацијом и напретком у многим сегментима државе и друштва Србија модернизује, и почетком новог века приближи Европи. Преузимање ових идејних концепата у ново друштвено, историјско и ментално поднебље неминовно је са собом носило и специфичну рецепцију тих идеја. Друштвени амбијент и карактер политичке културе утицали су да пријем ових идеја у Србији буде сужен и ограничен управо на поменути елиту. Став према њима се мењао у складу са представом о потребама државе и нације, али не и поимање саме суштине и универзалних вредности тих идеја. У складу са доминантном политичком климом у Европи тог доба границе залагања за опште принципе и универзалне вредности најчешће су постављане тамо где су се они косили са виталним националним интересима.

15. ЈАНУАР 2009.

Јелена ИЛИЋ
ЗЕМУН "ГРАД У НАСТАЈАЊУ"

Земун је пример насеља чији се преображај у току 18. века из руралне у урбану средину може пратити на основу архивске грађе, пре свега градског магистрата. На развој Земуна повољно је утицао његов положај на важним трговачким путевима, као и статус привилегованог комунитета у Војној крајини који је стекао половином века. Анализирани извори, претежно пописи, пружају ближи увид у демографска и привредна обележја града у настајању.

ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ

---

29. јануар 2009.

Биљана МАРКОВИЋ
**УГОВОР О КУПОПРОДАЈИ ПРЕМА
ЈУСТИНОЈАНОВОМ ЗАКОНУ У ОКВИРУ
ЗАКОНОДАВСТВА ЦАРА СТЕФАНА ДУШАНА**

Уговор о купопродаји је склапан у свим цивилизацијама током неколико хиљада година. Ова правна установа је била важан део правног миљеа и у средњовековној Србији. У Јустинијановом закону је више чланова посвећено управу купопродаји. Ипак, ниједан од ових чланова ни у рукописима старије (8) ни у рукописима млађе (14) редакције не регулише општа правила трговачког промета непокретних и покретних ствари. Нема правила о начину склапања уговора нити о форми која је обезбеђивала његову ваљаност. Из текста се не види системска надлежност државних органа нити њихова организација. Нису набројани ни други елементи који су неопходни да би странкама обезбедиле правну сигурност после обављеног посла који се темељи на купопродаји. Јустинијанов закон садржи одредбе које су по својој садржини допунске. Њима се прецизирају и допуњавају нека друга правна правила општијег карактера која не налазимо у оквиру Јустинијановог закона. Неке од ових одредби су преузете из византијског права, али су делимично мењане и прерађиване како би се боље уклопиле у правну регулативу српске државе. Неким члановима порекло треба тражити у српском обичајном праву, јер сличних нема у византијском, правном наслеђу.

Предавања се одржавају

у Кнез Михаиловој 36
на првом спрату
сала 2

са почетком у 12:00

Историјски институт Београд

Кнез Михаилова 35/III

телефон: 011.2638418, 2181589

факс: 011.2185504

e-mail: istorinst@sanu.ac.yu

<http://www.hi.sanu.ac.yu>

НАУЧНА ТРИБИНА

новембар 2008 - јануар 2009

